

HENK JANSSEN | KLAAS TOUWEN (RED.)

Steenrots en struikelblok

Petrus in de Evangelies,
Handelingen en brieven

exegese en preken

Eindredactie:
drs. Klaas Touwen, Molensteen 18, 6852 BX Huissen

Eerder in deze serie verschenen:

Henk Janssen en Klaas Touwen (red.)
In naam van Paulus
Prijs € 15,95
978-94-92183-16-3

Henk Janssen en Klaas Touwen (red.)
Paulus zelf
Prijs € 15,95
978-94-90708-97-9

Henk Janssen en Klaas Touwen (red.)
Een gezegend leven
Prijs € 12,95
978-94-90708-81-8

Henk Janssen en Klaas Touwen (red.)
Rouwvieringen
Prijs € 12,95
978-94-90708-38-2

Henk Janssen en Klaas Touwen (red.)
Trouwvieringen
Prijs € 12,95
978-94-90708-14-6

Henk Janssen en Klaas Touwen (red.)
Het Doopsel
Prijs € 7,50
978-90-76564-88-3

Inhoud

Voorwoord	7
<i>Steenrots en struikelblok. Petrus in de Evangelies, Handelingen en brieven</i> <i>Exegese en preken, H.M.J. Janssen OFM</i>	
I EVANGELIEFRAGMENTEN	11
Petrus in het evangelie van Marcus	12
<i>Als iemand de eerste wil zijn, drs. Th.A.F.M. van Adrichem OFM</i>	
Petrus in het evangelie van Matteüs	19
<i>Van visser tot mensenvisser, dr. Y. van den Akker-Savelsbergh</i>	
Petrus in het evangelie van Lucas	27
<i>Tot inkeer gekomen, dr. W. Reedijk</i>	
Petrus in het evangelie van Johannes	34
<i>Gerehabiliteerd, drs. K. Touwen</i>	
Preekvoorbeeld <i>Matteüs 14,22-33</i>	44
<i>'Kleingelovige, waarom heb je getwijfeld?', drs. V.J.W. Bulthuis</i>	
Preekvoorbeeld <i>Matteüs 16,18</i>	48
<i>'Jij bent Petrus, de rots waarop ik mijn kerk zal bouwen',</i> dr. J. van den Eijnden OFM	
II PETRUS IN DE HANDELINGEN VAN DE APOSTELN	51
Handelingen van de apostelen	52
<i>Petrus, de eerste onder zijns gelijken, drs. K. Touwen</i>	
Handelingen 1,1-6,7	60
<i>Petrus de verkondiger, H.M.J. Janssen OFM</i>	
Handelingen 8,4-25; 9,32-12,23 en 15,7-21	74
<i>Petrus naar de volkeren, dr. J.H.A. Brinkhof</i>	

Preekvoorbeeld <i>Handelingen 2,41</i> 'Ongeveer drieduizend zielen werden aan hen toegevoegd', drs. K. Touwen	87
Preekvoorbeeld <i>Handelingen 10,34v</i> 'Nu weet ik zeker dat God geen aanzien des persoons kent', prof. dr. E.H. Hoet	91
III KATHOLIEKE BRIEVEN	93
De eerste brief van Petrus <i>In de wereld staan</i> , dr. P. van Veldhuizen	94
De tweede brief van Petrus <i>Een eigengereid geschrift</i> , dr. M.G. Ruf	104
Preekvoorbeeld <i>1 Petrus 2,10</i> 'Eens was u geen volk, nu bent u Gods volk...', prof. dr. M. den Dulk	112
IV EPILOOG	115
Petrus in de apocriefen <i>Variaties</i> , prof. dr. R. Roukema	116

Voorwoord

Steenrots en struikelblok

Petrus in de Evangelies, Handelingen en brieven

Simon, zoon van Johannes, heb je mij lief, meer dan de anderen hier?

Petrus antwoordt: Ja, Heer, u weet dat ik van u houd.

Hij zegt: Weid mijn lammeren.

O, Heer, heb mededogen,
Vraag toch niet weer. Gij weet
dat ik U steeds verloochen.
dat ik U steeds vergeet.
O Heer, heb mededogen.

Nog eens vraagt hij:

Simon, zoon van Johannes, heb je me lief?

Hij antwoordt:

Ja, Heer, u weet dat ik van u houd.

Jezus zegt:

Hoed mijn schapen.

Gij weet toch alles, Here.
Ik heb U lief. Gij weet:
liefde zal mij verteren,
zelfs als ik U vergeet.
Gij weet toch alles, Here.

En voor de derde maal vraagt hij hem:

Simon, zoon van Johannes, houd je van me?

Petrus wordt verdrietig omdat hij voor de derde keer vraagt of hij van hem houdt.

Hij zegt:

Heer, u weet alles, u weet toch dat ik van u houd.

Jezus zegt:

Weid mijn schapen.

(JOH. 21, 15B-17. JAN WIT, *LIEDBOEK* 649: 2 EN 6)

Serie van themanummers wordt voortgezet

Tijdschrift voor verkondiging dat sinds 2015 digitaal (www.tijdschriftvoorverkondiging.org) en gratis is, geeft sinds 2009 ook themanummers in boekvorm uit. Na *Het Doopsel* (2009), *Trouwvieringen* (2010), *Rouwvieringen* (2011), *Een geze-*

gend leven (2013), *Paulus zelf* (2014) en *In naam van Paulus* (2015), steeds met de beproefde formule van exegese en preken, besteden wij in deze zevende *special* aandacht aan de apostel Petrus: *Steenrots en struikelblok. Petrus in de Evangelies, Handelingen en brieven*. Hoe schilderen de verschillende auteurs de apostel Petrus? Naast de Evangelies worden uit Handelingen en de eerste en tweede brief van Petrus de perikopen (in hun context) besproken die als tweede schriftlezing in de Liturgie van zon- en feestdagen voorgelezen (dienen te) worden. Er is ook een aantal preekvoorbeelden opgenomen.

Zit de bisschop van Rome, paus Franciscus, wel op de stoel van Petrus?

Vanaf het einde van de tweede eeuw komen er berichten in omloop dat Petrus de eerste bisschop van Rome was geweest.

In dezelfde tijd dat Matteüs bij de Joden in hun Hebreeuwse taal het evangelie opschreef, verkondigden Petrus en Paulus het evangelie in Rome en stichtten daar de kerk. Na hun dood heeft Marcus, de leerling en uitlegger van Petrus' denkbeelden, zelf de boodschap van Petrus opgeschreven en aan ons doorgegeven. En Lucas, die Paulus volgde, heeft de boodschap die door hem was verkondigd in een boek opgenomen. Vervolgens heeft Johannes, de leerling van de Heer, die aan zijn borst neerlag, ook zelf de boodschap doen uitgaan toen hij in Efeze verbleef.

Dit schrijft Irenaeus in zijn *adversus Haereses* (185) en Eusebius neemt het over in zijn *Kerkgeschiedenis* (begin vierde eeuw). Volgens een oude traditie zijn Petrus en Paulus dus de stichters van de kerk in Rome. Hun feestdag is op 29 juni (oorspronkelijk het feest van de stichting van Rome door Romulus en Remus. Volgens deze traditie is iedere bisschop van Rome, dus de paus, opvolger van Petrus.

Volgens Fik Meijer heeft de apostel Petrus geen stap in Rome gezet. In zijn *Petrus. Leerling, leraar, mythe* (Amsterdam 2016), ontmaskert hij de mythe dat Petrus ooit in Rome is geweest en onder de Sint-Pieter begraven ligt. Volgens de auteur wordt Petrus in het Nieuwe Testament nooit met Rome verbonden. Hij is de voorman van de gemeente in Jeruzalem en verdwijnt dan uit beeld. De traditie van het martelaarschap van Petrus in Rome is verzonnen om van hem een gelijkwaardige pendant van Paulus te maken – zie *Petrus in de apocriefen*, van Riemer Roukema in deze bundel.

In zijn *Handelingen van de apostelen* (in deze bundel) schrijft Klaas Touwen dat Lucas in *Handelingen* gebruik maakt van het genre van de *antieke dubbelbiografie* om recht te kunnen doen aan Petrus en aan Paulus. Zij hebben ieder hun eigenheid en zijn niet los verkrijgbaar. Petrus doet niet onder voor Paulus en daarom laat de traditie na Lucas Petrus naar Rome gaan en daar de marteldood sterven. Wanneer echter Petrus nooit in Rome is geweest, draagt Handelingen 12 er herin-

nering aan dat Herodes hem met terloopse wreedheid uit de weg heeft geruimd. Een machthebber laat mensen verdwijnen. Het laatste wat wij over Petrus horen is: 'Toen vertrok hij naar elders' (Hand. 12,17). Petrus sterft een onduidelijke dood in de gevangenis en wordt gedumt in een massagraf in Jeruzalem.

In *Die Zeit* (9 Februari 2017, 48) lees ik dat de bisschop van Rome, paus Franciscus, in het kader van het Lutherjaar, een delegatie van Lutherse en Rooms-katholieke bisschoppen uit Duitsland zeer hartelijk in het Vaticaan heeft ontvangen. De Lutherse delegatie werd geleid door de voorzitter van de Evangelische Kerk in Duitsland, bisschop Heinrich Bedford-Strohm, en aan het hoofd van de katholieke delegatie stond Kardinaal Reinhard Marx. Onder leiding van kardinaal Kurt Koch (Raad voor de Eenheid) bezochten de delegaties de opgravingen onder de Sint-Pieter en baden gemeenschappelijk *bij het graf van de apostel Petrus*.

Hoe het ook zij, volgens een oude christelijke traditie en volgens de katholieke traditie, is de bisschop van Rome, de paus dus, de opvolger van de apostel Petrus. En dus zit paus Franciscus op de *Sedes Petri*, de stoel van Petrus.

Petrus, steenrots en struikelblok

In deze bundel komen de weerbarstigheid en de veelkleurigheid van de apostel Petrus volop aan het licht. Is de visser Petrus een belijder of een satan, een haantje de voorste of een dienaar van allen, een rots of een losse zwerfsteen, visser van mensen en vertolker van de Thora, een zondaar en bidder, een vrijmoedige verkondiger en verzamelaar (met een synodale leidersstijl), verloochenaar en belijder, evangelist, herder en martelaar?

Petrus zoals hij in de Bijbel aan het licht komt, kunnen wij alleen leren kennen door nauwkeurig en zonder vooroordelen de Evangelies, Handelingen en de brieven te lezen (en de apocriefen niet te vergeten). Lezen en herlezen: 'Wie nooit een boek herleest, leest altijd hetzelfde boek' (Roland Barthes). Met Augustinus noemt Maarten Luther deze lees/leerweg *herkauwen*: gebed (*oratio*), overdenking (*meditatio*) en aanvechting (*tentatio*):

De overdenking van de Schrift die op het gebed volgt, is geen herhaling van bekende Bijbelteksten of spirituele bespiegelingen daarover, maar een steeds herlezen van de Schrift om haar woorden als nieuw te horen, alsof je er tot nu toe nog niets van begrepen had. Uitsluitend in interactie met gebed en meditatie kan in de aanvechting de ervaring worden opgedaan dat en hoe God zijn beloften gestand doet.

(VOORREDE OP DEEL I VAN DE DUITSE GESCHRIFTEN)

Deze herlezing werpt mogelijk een verfrissend nieuw licht op de apostel Petrus en kan een kritische verrijking zijn van wat de traditie zegt over Petrus, de eerste bisschop van Rome.

Als steenrots en struikelblok is Petrus apostel. Aan hem is te zien dat het geloof niet uit onszelf komt, maar dat de Heer ons geloof – dat is als een rots – aanreikt. Niet dat je sterk staat in het geloof, maar dat je gered bent, maakt je tot iemand met wie de kerk gebouwd kan worden, stevig, als het huis op de rots. De Heer heeft Petrus groter gemaakt door hem uit te dagen te worden wat hij nog niet was: de rots der kerk (zie de preek van Jan van den Eijnden OFM in deze bundel).

Met vallen en opstaan is Petrus een rots geworden. Aan hem heeft de verrezen Heer het weiden en hoeden van zijn lammeren en schapen toevertrouwd, omdat Simon Petrus de verrezen Heer zeer liefheeft (Joh. 21,15b-17). Herderschap stoelt op het liefhebben van de Heer, de Goede Herder.

Steenrots en struikelblok. Petrus in de Evangelien, Handelingen en brieven. – Exegese en preken biedt een veelkleurig beeld van Petrus en zijn boodschap.

Behalve ter voorbereiding op de verkondiging kunnen de bijdragen ook gebruikt worden in leerhuizen en gespreksgroepen. Hopelijk zult u een nadere kennismaking met Petrus als een verrijking gaan ervaren.

Vrede en alle goeds!

HENK JANSSEN OFM, HOOFDREDACTEUR

Literatuur

R.E. Brown e.a., *Petrus in het geloof van de jonge Kerk*, Boxtel 1976, 39-41.

J. Delobel (red.), *Vroegchristelijke gemeenten tussen werkelijkheid en ideaal*, Kampen 2001.

P. Chatelion Counet, *1 & 2 Petrus/Judas*, 's-Hertogenbosch/Leuven 2006.

H. Janssen OFM, *Een vreugdevol ambacht, Het lezen van de de heilige Schrift*, in: *Benedictijns Tijdschrift* 77,4 (december 2016), 156-164.

F. Meijer, *Petrus. leerling, leraar, mythe*, Amsterdam 2016.

Paus Franciscus, *Evangelii gaudium*, 135-159.

G. ter Schegget, *Zachtmoedig leven. meditaties over de eerste brief van Petrus*, Baarn 1992.